ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO priedas

Nr. 424

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

„Kelkis, eik - Tėvynė žiūri į tave“

Marijampolės Rygiškių Jono gimnazija švenčia 150 metų jubiliejų. Ši mokykla - ypatingas mokslo lopšys, iš kurio kilę dešimtys, šimtai Lietuvą išsūpavusių asmenybių.

Algirdas Julius Greimas - semiotikos mokslo kūrėjas, baltų mitologijos tyrinėtojas, Jonas Totoraitis - istorijos mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto profesorius, Vincentas Senkus - paskutinis baltųjų marijonų vienuolijos generolas, Juozas Montvila - kunigas, žuvęs skęstančiame „Titanike“ laimindamas žūvančius, Jurgis Matulaitis - palaimintasis, kurio šūkis „Blogį nugalėk gerumu“, Justinas Staugaitis - Nepriklausomybės Akto signataras, plačiai dalyvavęs valstybės veikloje nepriklausomybės laikais. Mokslui, istorijai, kultūrai nusipelnę kunigai - Pranciškus Būčys, Vincentas Brizgys, Algimantas Kajackas. Kazys Grinius - Lietuvos prezidentas, Antanas Gustaitis - Lietuvos karininkas, lėktuvų ANBO konstruktorius. Gintautas Želvys - Sankt Peterburgo N.Rimskio-Korsakovo konservatorijos prorektorius, Violeta Urmana - operos primadona, Gytis Lukšas - kino režisierius, Petras Deltuva - skulptorius, rašytojas, Jonas Jurašas - teatro režisierius, Vytautas Košuba - dailininkas, skulptorius. O kur dar kiti - mokslininkai, rašytojai, poetai, kurių svorio Lietuvos vardui nepamatuoti. Teisybės dėlei pradėti garbingų gimnazijos mokinių sąrašą reikėjo nuo Jono Basanavičiaus, Jono Jablonskio, Vinco Kudirkos... Kažkas yra pasakęs: nebūtų šios gimnazijos, nebūtų „Aušros“, nebūtų „Varpo“, nebūtų Lietuvos.

- Ką gimnazijai reiškia tokia garbinga praeitis, kokios mintys kyla mąstant apie šių dienų Lietuvą, jos ateitį? - *klausiame gimnazijos istorijos muziejaus vedėjos Juditos ZUBAVIČIENĖS.*

- Lietuvoje yra gimnazijų, kurios turi garbingą amžių, daug senesnės už mūsų. Mes švenčiame 150 metų ir tuo didžiuojamės. Didžiuojamės, kad čia mokėsi ir dirbo daug žymių žmonių. Žmonių, kurie prisidėjo prie Lietuvos istorijos ir kultūros kūrimo. Lietuvių kalbos draudimo metais mūsų mokykla įkurta kaip nutautinimo įrankis. Tikėtasi atitraukti lietuvius nuo lenkų įtakos, surusinti. Buvo daromi visi žingsniai išsiųsti mūsų gabiuosius jaunuolius iš Lietuvos. Tuo tikslu įvestos neprivalomos lietuvių kalbos pamokos (1-2 per savaitę). Jaunuoliai, valstietiškos kilmės, turintys gerą lietuvių kalbos pažymį atestate, galėjo pasinaudoti caro administracijos įsteigtomis stipendijomis studijuoti Peterburgo ir Maskvos universitetuose. Tomis stipendijomis pasinaudojo mūsų gimnazijos mokiniai (J.Basanavičius, gimnaziją baigęs sidabro medaliu, J.Jablonskis - aukso medaliu). Tikėtasi, kad tie jaunuoliai, pabaigę mokslus, liks Rusijoje, sukurs mišrias šeimas. Tokiu būdu išsibarstys inteligentija ir šitas kraštas, kaip lietuvių kraštas, bus sunaikintas.

Kazimiero Linkevičiaus nuotr.

- Bet išėjo atvirkščiai...

- Išėjo viskas atvirkščiai. XIX amžiaus antroje pusėje-XX amžiaus pirmoje pusėje iš tų gabių jaunuolių, tokių kaip Petras Kriaučiūnas, Jonas Basanavičius, Vincas Kudirka, Algimantas Pietaris ir kiti, kilo tautinis sąjūdis, kuris skleidė lietuvybę ir tapo lietuvybės židiniu.

Nėra rojus ten. Ir mes niekada ten nebūsime pirmos rūšies

- Minėjote, kad lietuvių kalbos pamokos buvo laisvai pasirenkamos. Vadinasi, lietuvių kalbos buvo galima ir nesimokyti?

- Buvo mokoma rusiškai, o lietuvių kalba - laisvai pasirenkama. Lietuvių kalbos pamokos tada nebuvo tokios, kokias įsivaizduojame: paskaitomi, panagrinėjami lietuviški tekstai - pasakėčios, pasakos. Tik pradėjus dėstyti P.Kriaučiūnui - eruditui, poliglotui - dėmesys lietuvių kalbai sustiprėjo. Tuo laikotarpiu gimnazijoje mokėsi Jonas Basanavičius, Tautos patriarchas, atvedęs Lietuvą iki 1918 metų vasario 16-osios Nepriklausomybės Akto, „Aušros“ redaktorius. Jonas Jablonskis - lietuvių kalbos tėvas, lietuviškų gramatikų autorius, naujadarų, terminų kūrėjas. Vincas Kudirka - lietuvių himno autorius, redagavęs ir leidęs „Varpą“. Vincas Pietaris - pirmojo lietuvių romano „Algimantas“ autorius. Petras Kriaučiūnas - apie jį J.Jablonskis pasakė: „Jis buvo didis lietuvis. Tokio kito Suvalkų žemėje tuomet nebuvo. Tuo, kuo žemaičiams buvo vyskupas Motiejus Valančius, tuo P.Kriaučiūnas buvo suvalkams.“

- Dažnai tvirtinama, kad Sūduva tiek daug didžių asmenybių, tautinio pasididžiavimo, laisvėjimo puoselėtojų pagimdė ne dėl kokių nors išskirtinių krašto ypatybių, o todėl, kad čia gyveno daugiau turtingesnių, o kartu ir laisvesnių ūkininkų, norėjusių matyti savo vaikus išsilavinusius. Kiek čia tiesos?

- Ekonominė padėtis turėjo didelės reikšmės. Sūduva buvo aukštesnės agrarinės kultūros kraštas, geros žemės, anksti panaikinta baudžiava, valstiečiai prasigyveno, sustiprėjo ekonomiškai. Atsirado poreikis vaikus leisti į mokslą. Siekį išmokslinti savo vaikus lėmė ir suvalkiečių ambicijos. Kiekvienas tėvas svajojo savo sūnų matyti kunigu. P.Kriaučiūnas mokėsi Petrapilio dvasinėje akademijoje, bet dėl caro politikos kunigo šventimų nepriėmė. V.Kudirka, pašalintas iš Seinų kunigų seminarijos dėl pašaukimo stokos, neteko tėvo paramos ir medicinos studijas tęsė Varšuvos universitete. J.Basanavičius mediciną studijavo Maskvoje, o J.Jablonskis pasirinko klasikines (graikų ir lotynų) kalbas Maskvos universitete. Minėti jaunuoliai, nors patyrė praradimų ir skaudžių smūgių, nepasidavė, buvo atkaklūs savo siekių ir tikslų kelyje.

- Ar garbingą gimnazijos istoriją vertina dabartiniai mokiniai?

- Visada maniau ir sakau, kad mokiniai domisi savo mokyklos istorija. Susiklosčiusi tradicija, kad pirmųjų gimnazijos klasių moksleiviai per pirmąsias klasės valandėles ateina į muziejų susipažinti su gimnazijos istorija. Muziejus kartu su mokytojais ir mokiniais yra parengęs edukacinių projektų apie mokyklos istoriją, etnokultūrą, turi filmų apie žymiausius auklėtinius. Čia vyksta pilietinio ugdymo, istorijos, gimtosios kalbos, etikos pamokos, integruotos pamokos. Mokinių interesų ratas platus: jie klauso, domisi, klausia. Dažnai ateina konsultuotis, ieškoti medžiagos savo projektiniams darbams. Visada giriu jaunimą, bent mūsų mokyklos, kurį dažniausiai matau. Jie tikrai verti tų žmonių, kurie čia mokėsi. Jau turime kuo pasidžiaugti. Daug šios kartos jaunųjų mokslininkų, kurie yra pasiekę daug laimėjimų. Būčiau neteisi, sakydama, kad mokiniai neturi šių dienų autoritetų. Pirmosios nepriklausomybės laikotarpiu gimnazija garsėjo aukštais akademiniais pasiekimais, kartelė nenuleista ir šiandien.

- Ar visi mūsų lietuvybės nešėjai, vėliau tapę mums lietuvybės simboliais, nuo pat gimimo jautėsi lietuviais? Juk jie gyveno labai sudėtingu laikotarpiu, kai lietuvių kalba buvo menkinama, uždrausta, o jaustis lietuviu daugumai atrodė žema?

- J.Basanavičius jau jaunuolis būdamas buvo sąmoningas lietuvis, nepasidavęs. Štai pavyzdys. Vežimaičiu Velykų atostogų tėvas veža jaunuosius gimnazistus. Sėdi V.Kudirka, sėdi J.Basanavičius. J.Basanavičius užtraukia dainą lietuviškai. V.Kudirka pasipiktina lenkiškai: „Chlop“ („mužikas“). Buvau manęs prisidėti, bet užsičiaupiau.“ Parvažiavus namo: „Puolu sveikintis lenkiškai, girdžiu, tėvas šneka lietuviškai - mužikų, čigonų kalba...“ V.Kudirka tuomet buvo labai sulenkėjęs. Jis pasuko studijuoti į Varšuvą ir tik, kai gavo J.Basanavičiaus „Aušros“ pirmąjį numerį su garsiąja prakalba, kaip pats sakė, „pasijutau lietuviu esąs“: „Kaip rytui auštant nyksta ant žemės nakties tamsybė, o kad taip jau prašvistų ir Lietuvos dvasia“, o „Prakalbos“ pradžioje - Andriaus Vištelio-Višteliausko posmas: „O, brangi lietuviškoji,/ Šventa kalba prigimtoji,/ Už žemčiūgus tu brangesnė/ Ir už viską tu meilingesnė.“ V.Kudirka: „Pranašas, - tuomet pamaniau apie Basanavičių jau lietuviškai... susigraudinęs pakėliau akis ant savo kambarėlio sienų: O, tu, paklydėli, kur lig šiol buvai? Ši valanda per daug svarbi mano gyvenime, kad ją užmirščiau. Už ją esu kaltas Basanavičiui.“ V.Kudirkos gyvenimo *credo* - Frydricho Šilerio dramos „Orleano mergelė“ žodžiai: „Nelaiminga tauta, kuri nesirūpina savo garbe.“ Visą likusį gyvenimą jis dirbo Lietuvai. V.Kudirka ilgai klaidžiojo šešėliuose, bet ir sunkiai sirgdamas, persekiojamas žandarų, rašė lietuviškus tekstus. Paskutiniai jo žodžiai buvo: „Kelkis, eik, Tėvynė žiūri į tave.“ V.Kudirką pažadino J.Basanavičiaus „Aušra“. Bet jaunystė daugeliui yra klaidžiojimų kelias. Ne visi atranda savo pašaukimą iš karto.

- V.Kudirka praregėjo ir tapo lietuvybės simboliu, bet ar praregės vaikai tų tėvų, kurie išvažiuoja gyventi svetur? Kokie lietuviai bebus jų vaikai?

- Daugelis tarp savo artimųjų turi tokių pavyzdžių. Nyksta mūsų tauta akyse ir yra skeptikų, kurie sako, kad mūsų kalba išnyks. Galbūt. Galbūt mes to nesulauksime, bet vis dėlto aš manau, kad lietuvio genuose yra įdėtas lietuvybės, tautiškumo jausmas. Gilios šeimos tradicijos, vertybių įprasminimas, einantis iš kartos į kartą, teikia vilčių. Daug liudijimų, kai žmonės, po daugelio metų sugrįžę iš užsienių, sako: „Kaip gražu ir gera čia, Lietuvoje.“ Nėra rojus ten. Ir mes niekada ten nebūsime pirmos rūšies. Kita pasaulėvoka. Svetimos valstybės įstatymai... Neužteks gyvenimo juos perprasti.

- Bet mūsų didieji lietuviai grįžo. Grįžo, nesitikėdami, kad juos kas nors pakvies prie sotaus stalo, paties pūkų patalus. Kas juos parvedė?

- Pirmiausia - terpė, kurioje jie augo, brendo, gavo pirmąsias gimtosios žemės meilės pamokas, vertybinius orientyrus, prisirišimas prie agrarinės kultūros, kietas lietuviškas užsispyrimas, atkaklumas, orumo, patriotizmo jausmas. Taigi papročiai, tradicijos, tikėjimas, auklėjimas. Buvo tokių, kurie, anot Maironio, užmiršo jaunystės idealus, nuėjo asmeninės naudos keliu. Bet svarbiausi mums yra tie, kurie atnešė šių dienų gyvenimą, laisvę. Gal ne visi laisvę brangina, bet juk kai tauta laisva, tik tada laisvas ir orus gali jaustis žmogus. Caro valdymo metais J.Basanavičius, J.Jablonskis, kiti, baigę Rusijoje mokslus ir gavę jos stipendijas, negalėjo grįžti į Lietuvą ir čia gauti darbo. Norėdami grįžti į Lietuvą jie turėjo priimti stačiatikių tikėjimą. Tai jiems būtų buvusi didžiulė negarbė. Ir todėl J.Basanavičius Bulgarijoje pragyveno 25 metus, J.Jablonskis blaškėsi po Brestą, Voronežą, Veližą, Gardiną, dirbo Mintaujoje, Tartu... Iki nepriklausomybės jie buvo persekiojami, caro administratorių blaškomi iš vienos vietos į kitą, bet paskui visi grįžo į Lietuvą ir dirbo jos naudai. Juos parvedė lietuvybės jausmas.

- Kaip mums gyventi, girdint žodžius, kad tauta nyksta, asimiliuojasi, žmonės bėga, ištirpsta pasaulio tautų marmalynėje. Iš kur mums stiprybės pasisemti?

- Liūdnas klausimas. Niekas nenorėtų sulaukti prūsų likimo. Būtų gaila mūsų senos, gražios, melodingos iš indoeuropiečių prokalbės kilusios kalbos, romaus, nuolankaus lietuvio būdo. Asimiliacija sparčiai vyksta. Ar mūsų galioje ją sustabdyti? Noriu tikėti. Guodžia, kad lietuviai ištvermingi ir dvasiškai stiprūs žmonės.

Kalbėjosi Dalia BYČIENĖ

Ar VSD paskelbė visas grėsmes Lietuvos saugumui?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDĖJIMO apskritojo stalo diskutavo Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras, buvęs VSD generalinis direktorius ir buvęs diplomatas Mečys LAURINKUS, Seimo narys Artūras SKARDŽIUS, europarlamentaras, buvęs aplinkos ministras Valentinas MAZURONIS ir buvęs Seimo pirmininkas Artūras PAULAUSKAS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Pastaraisiais metais VSD, Krašto apsaugos ministerijos žvalgybos departamentas teikia grėsmių Lietuvai ataskaitas. Jos nuolat kelia diskusijų. Pernai buvo minimi signatarai, kad jie kelia grėsmę Lietuvai (!). Šiemet mūsų pažymų turinys buvo paviešintas per Prancūzijos, Belgijos televizijas, pasipylė skambučiai, kas čia vyksta, kad esą Lietuvą Rusija gali okupuoti per vieną valandą... Kas tokiomis sąlygomis norės pas mus investuoti?

A.PAULAUSKAS: Ataskaitos skelbiamos jau penktus metus. Tai daroma priėmus naują Žvalgybos įstatymą. Visokių sulaukiama reakcijų - ir nepasitenkinimo, ir didelio žiniasklaidos dėmesio. Lietuvoje dar nėra priprasta, kad žvalgybos institucijos teiktų tokias ataskaitas, nors tokia tradicija Vakarų bei NATO valstybėse yra. Visai neseniai mūsų spaudoje buvo cituojama Nyderlandų žvalgybos institucijų ataskaita, kurioje yra pateikiami konkretūs pavyzdžiai, kad vis dėlto Rusija bandė kištis į jų rinkimų kampaniją. Ar tai pavyko, ar nepavyko, bet šitie dalykai buvo aprašyti.

Kas pateikta, vadinama grėsmių vertinimu, netgi nėra ataskaita. Greičiau tai politologizuota interpretacija

Mečys LAURINKUS
Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras, buvęs VSD generalinis direktorius ir buvęs diplomatas

Kai svarstėme, ar reikia mūsų visuomenei tokių ataskaitų, supratome, kad galbūt jai bus šokas, kad taip atvirai viskas bus sakoma. Bet turbūt geriau yra pasakyti kad ir sunkią tiesą (kaip gydytojas kartais pasako ligoniui), bet pasakyti. Galbūt iš pradžių psichologiškai bus sunku, bet pamažu žmogus apsipranta ir gali savo gyvenimą dėlioti taip, kaip jis nori.

Jeigu ataskaitą skaitytume ne kaip vientisą, o ištrauktume tam tikras atskiras pastraipas - iš to galima padaryti tikrai didelę bombą ir skandalą. Tarkime, apie tas valandas, per kiek laiko mes galime būti okupuoti. Ataskaitoje kalbama ne apie valandą, bet apie 24-48 valandas ir ne tai, kad Lietuva gali būti okupuota, o kad Rusijos karinės pajėgos yra stiprinamos mobilumo ir atgrasymo linkme ir kad jų vidinė struktūra yra keičiama. Ten kalbama apie bataliono taktines grupes, kurių dabar sukurta net 125. Jų mobilumas yra tiek sustiprėjęs, kad per 24 valandas jie gali susiruošti tokiai atakai ir tokiai operacijai.

Aišku, neatidžiai skaitant gali ir toks įspūdis susidaryti. Ar reikia tai sakyti? Ataskaitos karinės žvalgybos dalyje rašoma, kaip keičiasi Rusijos ginkluotosios pajėgos, koks finansavimas, kokie nauji pajėgumai yra kuriami, kaip ginkluojamasi, kaip persiginkluojama. Pateikiama visa panorama. Ji nėra ypač slapta, atviruose šaltiniuose galima rasti labai daug faktų apie naujas divizijas, apie tas pačias bataliono taktines grupes. Bet kai žmogus koncentruotai gauna informaciją šitame dokumente, jam galbūt pasirodo, kad čia kažkas naujo. Kaliningrade nuolat stiprinami kariniai pajėgumai. Vakarų kryptimi, kur yra kuriamos trys naujos divizijos, ir t.t.

Viską reikia sakyti atvirai. Manau, kad žmogui geriau žinoti. Galima liūliuoti, kad pas mus nėra asmenų, galinčių tai padaryti, bet kai įvyksta koks nors terorizmo aktas, visi klausia, kodėl mūsų neperspėjo, kur buvo mūsų tarnybos. Kodėl niekas nesakė ir niekas nesaugojo. Manau, kad šiuo atveju ribos sunkiai nubrėžiamos. Ir klausimas dėl investicijų yra pagrįstas. Bet yra verslas, kuris rizikuoja, kuris eina nežiūrėdamas kur. Pvz., šiandien labai daug mūsų verslininkų dirba Ukrainoje, Gruzijoje, nors ten taip pat neramu. Ten irgi vyksta kariniai konfliktai, atskeltos teritorijos, bet verslas, jeigu mato naudą ir galimybę užsidirbti, eina.

Mes esame demokratiškai valdomi žmonės ir valstybė. Mūsų vertybės ir mūsų apsisprendimas kuria tam tikrą stabilumą. Tuo labiau kad visose ataskaitose konvencinės grėsmės, t.y. tiesioginio kontakto, karo tikrai niekur nėra prognozuojama ir niekur apie tai

nekalbama. Taigi manau, kad tas verslininkas, kuris rimtai studijuoja situaciją, tai, kas parašyta, neturėtų ko nors ypač bijoti. Nors toks klausimas yra pagrįstas.

G.JAKAVONIS: Ar tikrai reikia visą laiką pirmiems įsivelti į kaimynų erzinimą?

V.MAZURONIS: Pirmiausia akivaizdu, kad geopolitinė įtampa kyla arba stiprėja ir dėl konkrečių Rusijos žingsnių. Okupuojant Krymą ir palaikant karą dalyje Ukrainos. Ir jų karinė retorika stiprėja. O iš to kyla įtampos.

VSD pradėjo rašyti ataskaitas prieš 5 metus. Manau, tai yra gerai, VSD turi bendrauti su visuomene. Kitas, mano nuomone, geras dalykas yra tas, kad kiekvienąkart ieškoma informacijos pateikimo formų. Darant tam tikras išvadas neabejotinai padaroma ir klaidų. Pvz., kai buvo paminėta vieno žurnalisto pavardė ar tautinės mažumos įvardytos kaip galimai keliančios pavojų. Tai klaidingi dalykai. Bet pats ieškojimas ir bendravimas yra būtinas.

Dabar kalbame apie konkrečius dalykus. Iš tikrųjų toje ataskaitoje, kaip ir buvo sakyta, parašyta, kad jie gali pradėti puolimą per 24-48 val.

Dainius Labučio nuotr.

PASLAPČIŲ DIENA. Šiemet balandžio 3-iąją Valstybės saugumo departamento vadovas Darius Jauniškis ir Krašto apsaugos ministerijos Antrojo operatyvinių tarnybų departamento (karinės žvalgybos) direktorius Remigijus Baltrėnas paviešino grėsmių nacionaliniam saugumui ataskaitą

ir pan. Mano nuomone, į tai turi atkreipti dėmesį ir VSD.

Vienas dalykas yra imtis realių žingsnių, kad mūsų saugumas didėtų, ir tai daroma. Kaip žinote, mūsų partnerių NATO daliniai ir kariai atvyksta su technika ir stiprina gynybą. Tai yra labai gerai. Bet noriu pasakyti, kad valstybės saugumas priklauso ne tik nuo karinių pajėgų buvimo, bet ir nuo investicijų kiekio, nuo mūsų dalyvavimo Vakarų struktūrų ekonominiame gyvenime.

Man buvo šiek tiek keista, kai mes agitavome ir labai džiaugėmės norėdami pakviesti „Teslą“ į Lietuvą, bet tuo pat metu praslydo informacija, kad yra tikimybė, nors gal ir nedidelė, kad po Ukrainos Rusijos tikslas bus Baltijos valstybės, Lietuva. Ką reiškia, kad per tas 24 valandas galime būti okupuoti, „Teslos“ vadovams, kurie turi pasirinkti tarp mūsų, Portugalijos ir tarp kitų valstybių? Mano nuomone, tai nesustiprina jų noro ateiti pas mus. Aišku, jie analizuoja, turi ir kitos informacijos. Tačiau tai, ką mes pateikiame užsieniui, kuria mūsų valstybės įvaizdį.

Neužmirškite, kad mūsų pareiškimais neabejotinai naudojasi oponentai. Ir ta pati Rusija. Net per kitas valstybes. Ji turi gana stiprią sistemą ir nebūtinai rusų televizijos kanalas turi tai pranešti. Iš esmės sukuriamas nepasitikėjimo mūsų valstybe įvaizdis ir tai yra mums nenaudinga.

G.JAKAVONIS: Santykiai su Rusija gana įtempti ir turi įtakos mūsų verslui. Į Vakarus kelių neturime, o Rytuose juos praradome.

A.SKARDŽIUS: Mano akimis žiūrint, valstybė turi būti pasirengusi, kiek jos išgalės leidžia, užtikrinti krašto gynybą ir saugumą. Kaip elgiasi Lietuva? Manau, būtent iš konteksto ištrauktais fragmentais naudojasi kai kurios politinės partijos, kurių visas žaidimas susiveda į tai, kad priešas užpuls, o mes jus apginsime, mūsų vienintelė partija, mes vienintelei esame gynėjai, o visi kiti yra išdavikai. Kai kurios politinės jėgos, jų neminėsiu, taip elgiasi nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo. Tai, be abejo, didina įtampą pačioje visuomenėje.

Manau, skatina net ir emigraciją, nes jauni žmonės nori savo vaikus auginti saugesnėje visuomenėje. Ir ekonomiškai saugesnėje.

Verslas taip pat kapitalą stengiasi diversifikuoti ir iškelti. Lietuviškas verslas. O investicijos ateina ten, kur yra kvalifikuotos darbo jėgos. Bet kvalifikuota darbo jėga dėl ekonominių, dėl saugumo motyvų, įgijusi čia išsilavinimą, pridėtinę vertę kuria užsienio valstybėse.

Kaip mes elgiamės? Ar mes esame patys nesaugiausi trijų Baltijos valstybių sesių būryje? Iš estų, iš latvių, kurie yra kur kas nesaugesni, tokios eskalacijos aš negirdžiu. Galbūt jie neturi tokių kraštutinių dešiniųjų partijų, bet jie taip nesielgia.

Seimo pirmininkas nenori prisiimti atsakomybės už savo sprendimą ir mojuoja pažyma

Artūras PAULAUSKAS
Buvęs Seimo pirmininkas

Kokie ekonominiai santykiai? Tarp Ukrainos verslo ir Rusijos realizacijos rinkų santykis yra kur kas glaudesnis nei tarp Lietuvos ir Rusijos. Tada pasakykite, kas kariauja? Ar Rusija su Ukraina, ar Lietuva su Rusija? Reikia aiškiai atsakyti į tuos klausimus. Ir išskirti vien tik grėsmes, žiūrėti taip, kaip arklys lenktynėse bėgdamas užrištomis akimis viena kryptimi, negalima. Mes turime žiūrėti ir įvertinti ekonominį valstybės saugumą. Mes koncentruojamės į smulkmenas, o prarandame globaliai. Mes tampame ekonomiškai nepajėgūs, prarandame savo potencialą. Žiūrėkite, net ir neturinčios tokios ginkluotės, karinio pasirengimo Afrikos, Azijos šalys sugeba priešintis dešimtmečiais. Ir kur kas prieš stipresnes pajėgas nei Rusijos kariuomenė.

M.LAURINKUS: Viešos ataskaitos Europoje pradėtos rengti nuo 1997-1998 metų. Amerikoje gerokai anksčiau. Septintajame dešimtmetyje Amerika buvo paskelbusi įdomią ataskaitą apie tai, kas būtų, jeigu valstybė kištųsi į naftos kainų reguliavimą. Amerikiečiai įsakinėja įvairiems institutams, kad duotų vertinimus.

Žvalgybinę informaciją sudaro keturios dalys. Pirma dalis - rinkimas, antra - patikrinimas, trečia - interpretacija, ketvirta - paskirstymas. Iš esmės tai, kas dabar yra paskelbta, yra interpretacijos lygio. Interpretacija turi atsakyti į tokį klausimą, kaip tai vyksta iš tikrųjų ir ką tai reiškia. Jeigu atsakoma į tuos klausimus, tada surinkta informacija tampa žvalgybine. Bet šiuo atveju kol kas tai yra interpretacijos lygio informacija, ji nėra žvalgybinė.

Kiek svarbus yra atskyrimas? Pats svarbiausias yra informacijos apie kitų valstybių planus atskyrimas. Galimybes atskirti nuo ketinimų. Galimybės gali būti labai plačios ir labai įvairios. Gali būti ir karinio biudžeto didinimas, kariuomenių permetimai, kas tik nori. Visame pasaulyje dabar permetamos kariuomenės. Galima kariuomenę telkti prie kokios nors sienos ir kiek tik nori. Jis gali turėti visiškai kitą tikslą, kad ir dėl pusiausvyros išlaikymo. Gali būti daugybė kitų dalykų, bet, pvz., ketinimų įsiveržti į kokią nors valstybę gali ir nebūti. Tai ir yra esminė skiriamoji linija.

Tai, kas mums pateikta, kas vadinama grėsmių vertinimu, netgi nėra ataskaita. Greičiau tai politologizuota interpretacija. Kartais gana stipriai politologizuojamas būtent situacijos vertinimas. Bet ketinimo linijos čia nėra.

A.PAULAUSKAS: Netgi dirbdamas Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitete esu keliskart sakęs, kad ataskaita panaši į politologinį situacijos vertinimą. Tai nėra blogai, galbūt profesionaliau išdėstoma, negu koks nors žvalgybininkas išdėstytų profesine kalba. Čia yra žvalgybinė informacija, tik galbūt pateikiama daugiau iš viešų šaltinių, nes iš tų neviešų šaltinių ne taip daug galima teikti informacijos, nes gali būti nustatyti šaltiniai.

Girdėjau priekaištą, kodėl nėra socialinės dalies, kodėl nėra kitų dalių, kur irgi mūsų nacionaliniam saugumui yra tam tikros grėsmės. Yra nacionalinio saugumo strategija. Iš tikrųjų surašyta, kas turi būti daroma, kad būtų užtikrintas mūsų nacionalinis saugumas. Aš irgi jį pavadinčiau ne ataskaita, o grėsmių vertinimu. Tai daugiau toks žvalgybinis politologinis dokumentas, kuris žmonėms leidžia susiorientuoti situacijoje. Aišku, žvalgybininkai ne per daug ir nori rašyt apie socialinės atskirties dalykus, apie ekonominę nelygybę ir taip toliau. Visa tai surašyta mūsų nacionalinio saugumo strategijoje. Šituos klausimus turėtų kelti tie, kurie atsakingi už ekonomiką, socialinę politiką.

Pažyma iš pirmininko kažkokiu būdu patenka į viešąją erdvę ir prasideda vieši kaltinimai. Ji pasidaro politiniais instrumentais, kovos kamuoliukais

Valentinas MAZURONIS
Europarlamentaras, buvęs aplinkos ministras

G.JAKAVONIS: Amerikoje vienas dokumentas rengiamas vienam žmonių sluoksniui, tarkime, politikams, kitas - plačiajai visuomenei, trečias - tik spec. tarnyboms. Kur tas auksos vidurys, kurio reikėtų visuomenei?

A.PAULAUSKAS: Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto nariams buvo pateikiama visiškai kita informacija, nei skelbiama vieša. Daug išsamesnė. Ten tikrai būdavo ataskaita - kas padaryta, struktūra, kaip keitėsi grėsmių vertinimas. Mes komitete galėdavome ir paklausti, mums ir pasakydavo daugiau, vadinasi, yra kitas lygis, tas neskelbiamas lygis. Manau, jis yra skirtas vadovams, komitetui. Dokumentas, kuris yra viešas, šiek tiek paremtas ir slapta informacija, tiek, kiek jos galima teikti. Yra tam tikra gradacija. Nėra taip, kad viskas tik vienu egzemplioriumi ir kitokių nėra. Pas mus bent jau pastaruoju metu žvalgybinė informacija buvo analizuojama gana išsamiai.

V.MAZURONIS: Ten yra ir ataskaitos elementų - kiek įmonių patikrinta, kiek ir kokių leidimų duota, kiek žmonių patikrinta. Ką VSD darė, kiek tikrino, leidžia susidaryti vienokį ar kitokį vaizdą. Dabar nebeatsimenu skaičių, kiek buvo patikrinta, kiek žmonių buvo neleista įvažiuoti, kiek steigti bendras įmones ir panašiai. Aš manau, kad šita dalis yra teisinga, paremta faktais.

Bet kai pereinama į vadinamąjį politizavimą, politinį pamąstymą ar dėstymą, tai jau subtilesni dalykai. Viena, kai tuos pamąstymus arba savo vizijas dėsto politologai, politikai, turintys nuomonę, ir visiškai kas kita, kai tas vizijas dėsto oficiali institucija VSD. Tada tas politizavimas, tam tikros politinės įžvalgos įgauna šiek tiek kitokį pobūdį. Nes į tai jau žiūrima tarsi kaip į oficialią valstybės poziciją. Tai lemia ir ekonominius reikalus, investicijų atėjimą.

Aš suprantu, departamentas nori parodyti, kad dirba, kad aktyviai analizuoja variantus, bet, manau, šiuo atveju VSD turėtų galvoti ne tik apie savo įvaizdį, norą pasirodyti, bet ir kaip visa tai atsilieps mūsų valstybei. Galbūt kartais kai kuriais klausimais geriau patylėti.

Latviai iš manęs ėmė interviu ir klausė apie D.Trampą (D.Trump). Tai buvo dar prieš Sirijos įvykius, prieš D.Trampo duotą nurodymą paleisti raketas. Sakau, klausykit, ko jūs apie tą Trampą šokat, jis vienoje vietoje vieną pasakė sakinį, kitoje vietoje - kitą sakinį. Beje, jo vienas sakinys vienoks, kitas sakinys tai paneigiantis. Jūs žiūrėkite, ką jis daro realiai. Žiūrėkite į jo veiksmus. Ir jeigu tie veiksmai pasirodys pavojingi, tada tuos veiksmus kritikuokime. Jis padidino išlaidas gynybai... Jis paprašė, kad visos NATO valstybės susimokėtų tai, ką prižadėjusios.

Mano nuomone, jis pasielgė teisingai. Tvarkingai, iš lėto. Jeigu ta suma per didelė, tai susėskim prie stalo, tarkimės, ar ją padaryti mažesnę, o gal didesnę. Juokingas tas kai kurių mūsų politikų šokinėjimas.

M.LAURINKUS: Aš pats buvau pasikvietęs į departamentą, kai vadovavau, politologą, protingą žmogų. Jis išdėstė, ką reikš žmonių skaičiaus mažėjimas gynybai. Mažesnę gynybą. Jis konkrečiai ir argumentuotai išdėstė pagal visą socialinį spektrą. Ir labai protingai. Pvz., departamentas net savo vardu galėtų pateikti tokią studiją, nes emigracija konkrečiai kerta per nacionalinį saugumą.

Net Baltarusijoje ar Rusijoje nei A.Lukašenka, nei V.Putinas iš oponentų mandatų neatiminėja

Artūras SKARDŽIUS
Seimo narys

G.JAKAVONIS: Lietuva iki šiol valdoma slaptosiomis pažymomis. Kaip tą ligą išgydyti?

A.SKARDŽIUS: Ką kalba Konstitucinio Teismo teisėjai? Buvę teisėjai, teisės profesoriai? Sako, nesileiskite, kad jus valdytų pažymos.

Štai naujųjų mūsų koalicijos partnerių, naujųjų parlamentarų nesupratimas ir iniciatyva, kad operatyvinės veiklos priemonės būtų taikomos tiriant ne tik sunkius, bet absoliučiai visus nusikaltimus. Vos ne administracinius pažeidimus. Būtų beveik kaip stalininėje Rusijoje. Viena pusė visuomenės seka kitą ir tada esą tvarka bus. Maždaug toks įsivaizdavimas demokratinės valstybės, kuri trečią dešimtmetį yra nepriklausoma.

Kalbėjausi su valstybės išdavimu kaltinamu kolega Mindaugu Basčiu. Tos operatyvinės pažymos kelia siaubą. Kažkas kažkada teisėtu, neteisėtu ar pusiau teisėtu būdu rinko medžiagą apie M.Bastį vos ne nuo gimimo. Ir dabar jis yra didžiausia grėsmė nacionaliniam saugumui. Kodėl jis nebuvo siūlomas žemės ūkio ministru? Jeigu ir buvo siūlomas, tai kodėl jis juo netapo? Aš jau-

Lietuva iki šiol valdoma slaptosiomis pažymomis. Kaip tą ligą išgydyti?

Gediminas JAKAVONIS
Žalgirietis

čiuosi kaip Šiaurės Korėjos, o ne nepriklausomos Lietuvos pilietis.

Noriu grįžti prie ekonominio aspekto. Be abejo, nesaugios aplinkos eskalavimas tikrai atbaido investicijas. O investicijos yra būtinos. Priešingu atveju kvalifikuota darbo jėga, į kurią mes investavome 20-22 metus, nuo gimimo iki baigimo universitetų, kada jau turi duoti grąžą visuomenei, išvažiuoja kurti BVP į Airiją, Angliją ar dar kur nors. Šiuo požiūriu nacionalinio saugumo ataskaitos, kiek jų čia buvo, manau, buvo neišsamios.

Man teko bendrauti ir su komitetų pirmininkais, ir su VSD vadovais, ir su dabartiniu VSD vadovu apie ekonominio saugumo aspektą. Tiek strategijoje, tiek pačiose ataskaitose. Atsakymas būdavo toks: mes nevertiname, nes neturime tokios užduoties ir neturime gebėjimų tą padaryti. Kas formuoja užduotį? Valstybės gynybos taryba ir Vyriausybė.

Bet palaukite, juk vienas iš pagrindinių tikslų ginkluotos agresijos yra kažkaip ekonomiškai išnaudoti užkariautas teritorijas. Ar tai naftos karai, ar kiti interesai. Dabar yra kitokių priemonių, kaip užkariauti valstybę ir priversti ją dirbti kitos valstybės labui. Be brutalios jėgos, be tankų. Šiandien tokių tendencijų ar praktinių veiksmų Lietuvoje nepastebime?

Manau, kad kai kurie sektoriai nebepriklauso Lietuvai. Ir visi tie auksiniai kiaušiniai arba visa višta, kuri deda auksinius kiaušinius, keliauja į kitų valstybių biudžetus kurti jų gerovės. Tai čia yra viena iš priežasčių, kurios mes nevertiname, t.y. nacionalinio ekonominio saugumo. Ir neplanuojame savo veiksmų kitų valstybių atžvilgiu, kaip mes turime elgtis.

Mes kažkaip užmirštame, atidarome duris, jūs, investuotojai, ateikite, bet pamatome, kad atiduodami tie sektoriai, kurie biudžetui galėtų atnešti didžiulę naudą.

Kalbate, kad dabar nacionalinį saugumą politologai aiškina gana kvalifikuotai. Absoliuti poliarizacija arba kai kuriais atvejais aklumas. 2012-2013 metais mūsų nacionalinio saugumo objektą valdė kompanija „Lukoil“, t.y. per „Klaipėdos naftą“ sprendė geopolitinius dalykus, kaip blokuoti naftos perdirbimo įmonę ir jos produktų realizaciją būtent Baltarusijoje. Sprendė savo geopolitiniais instrumentais pasitelkdama Lietuvą. Mes su rusais buvome sąjungininkai prieš Baltarusiją, mūsų kaimynę.

Rusijos kompanija „Nukem“, kuri uždarinėja mūsų atominę elektrinę, vėluoja 6 metus, o mes pervedėme didžiules lėšas. Tuo metu energetikos ministru, rodos, buvo Arvydas Sekmokas.

Po to visokių kamerų pirkimas, sienų stebėjimai per tarpininkus, pasirodo, iš tos pačios Rusijos. Tai arba yra tam tikras neįgalumas nereaguoti, arba tam tikra poliarizacija. Kada norime, nematome. Arba nematome, kada reikia. Būtent šito aš pasigendu tiek apžvalgininkų, tiek VSD veikloje.

M.LAURINKUS: Mano manymu, su tomis slaptosiomis pažymomis mes nuėjome iki absurdo. Aš suprantu, kad jos yra reikalingos. Ir jas rengia tam tikros institucijos. Jos turi patekti vadovams. Kad ir tas pats M.Basčio atvejis. Tas pažymas bent jau Seimo pirmininkui turėjo pateikti prieš M.Bastį teikiant į Seimo pirmininko pavaduotojus. Seimo pirmininkas tą pažymą perskaitęs sprendžia: arba pasišneka su M.Basčiu, arba su ji delegavusia partija ir pasiūlo ieškoti kito sprendimo. O dabar kas išeina? Tikrai nenagrinėsiu, kiek įsivėlęs, kiek neįsivėlęs, kaltas, nekaltas. Seimo pirmininkas jį teikia pavaduotoju. Dauguma nubalsuoja, o paskui ateina pažyma, kad tas vaikinas negali eiti tų pareigų.

V.MAZURONIS: Ateina pažyma ne tik pirmininkui. Bet iš pirmininko kažkokiu būdu patenka į viešąją erdvę ir prasideda vieši kaltinimai. Sukuriama komisija. Ką ji nagrinėja, nežinau. Teisinio pagrindo pradėti ikiteisminius tyrimus nėra. Tai - slaptųjų pažymų, kurios turi būti teikiamos vadovams, visiškas diskreditavimas. Jos pasidaro politiniais instrumentais, kovos kamuoliukais.

A.PAULAUSKAS: Seimo pirmininkas nenori prisiimti atsakomybės už savo sprendimą ir mojuoja - neva man davė tokią pažymą. Bet Seimo pirmininkas nedavė leidimo ir jis turi teisme paaiškinti, kodėl.

A.SKARDŽIUS: Čia yra vienas niuansas. Seimo pirmininkas nusistatė tokius kriterijus, kad Seimo pirmininko pavaduotojui būtinai reikia susipažinti su dokumentais, kurių grifas - „Visiškai slaptai“.

VSD galbūt išreiškia tam tikrą savo poziciją, kad galbūt jis negalėtų tų pareigų eiti. Bet neturėtų taip būti, kad Seimo pirmininkas iš parlamentaro atiminėtų mandatą. Net Baltarusijoje ar Rusijoje nei A.Lukašenka, nei V.Putinas iš oponentų mandatų neatiminėja. Ne pirmininkas, o Tauta suteikė per rikimus tą mandatą. Tai galbūt ne pirmininkas turėtų spręsti apie savo pavaduotojo patikimumo lygį.

Parengė Jovita MILAŠIENĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje
www.suzalgiriu.lt

Z.Bliujienės šiuolaikinės bibliotekos vizija sulaukė įvertinimo

Varėnos viešosios bibliotekos istorija neatsiejama nuo buvusios ilgametės bibliotekos direktorės Zofijos Ščesnulevičiūtės-Bliujienės. Beveik 40 metų ji vadovavo bibliotekai ir paliko žymų pėdsaką bibliotekos istorijoje. Justinas Marcinkevičius „Dienoraštyje be datų“ rašė: „Visada žemėje per maža gerų žodžių. Mes dažnai taip ir išsiskiriame nepasakę jų viens kitam, nusinešame, užgniaužę juos savo širdyje.“ Gerbiamos direktorės Z.Bliujienės 80 metų jubiliejus yra gera proga pasakyti gražius žodžius, palinkėti jai stiprios sveikatos, energijos, geros nuotaikos ir kartu apžvelgti jos darbo indėlį bibliotekos ir miesto kultūrinio gyvenimo istorijoje.

Z.Ščesnulevičiūtė-Bliujienė gimė 1937 m. sausio 30 d. Giraitės kaime Varėnos rajone. 1944-1948 m. mokėsi Giraitės pradinėje mokykloje, 1978-1952 m. - Varėnos 7-metėje mokykloje, 1952-1955 m. - Vilniaus kultūros mokykloje, 1960-1966 m. studijavo bibliotekininkystę Vilniaus universitete.

1955-1957 m. - Daugų (Alytaus r.) bibliotekos Kilnojamojo fondo vedėja, 1957-1966 m. - Varėnos r. bibliotekos skaityklos vedėja, 1966-1976 m. - Varėnos r. bibliotekos vedėja, 1976-2004 m. - Varėnos rajono savivaldybės viešosios bibliotekos direktorė.

Nesirengiu analizuoti skaičių, vardyti darbų - jų būta begalės ir įvairių. Tiesiog Z.Bliujienei pavyko sukurti biblioteką, kuria galima didžiuotis. Biblioteką, kurioje jauku ir skaitytojui, ir bibliotekininkui. Kurioje yra laukiami visi - ir vaikai, ir jaunimas, ir brandaus amžiaus senjorai. Direktorė buvo puiki specialistė, savo profesijos žinovė, reikli sau ir kolegoms. Mokėjo bendrauti su žmonėmis. Organizuodavo renginius, pati juos ir vesdavo.

Z.Bliujienei visada rūpėjo bibliotekos kaime, kovojo už jų išlikimą. „Man kiekviena uždaryta biblioteka - lyg nutraukta gija tarp žmogaus ir kultūros. Gija, kuri nešė žmonėms šviesą“, - rašė straipsnyje „Išsaugokime bibliotekas“ (Merkio kraštas. - 1996 m. liepos 30 d.). „Šiuo straipsneliu norėčiau apginti kaimo biblioteką ir jos skaitytojus. Esu įsitikinusi, kad jeigu būtų paklausta kaimo žmonių, visi pasisakytų už bibliotekas“, - sakė ji.

1997 m. Z.Bliujienei įteiktas svarbus apdovanojimas - Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 1-ojo laipsnio medalis. „Man pačiai buvo labai džiugi staigmena. Tai kartu ir įpareigojimas dirbti dar geriau“, - sakė Z.Bliujienė, paklausta, kaip jaučiasi po apdovanojimo, ką mąsto apie ateitį. (Šventės išvakarėse - apie kasdienybę // Alytaus naujienos. - 1997 m. balandžio 18 d.). Toliau ji kalbėjo: „Nepriklausomos Lietuvos atkūrimo laikotarpiu reformos ir įvairūs eksperimentai neaplenkė ir bibliotekų. Mes džiaugiamės, kad mūsų rajono valdžia suprato mus, įvertino tai, kad knyga visais laikais buvo ir bus geriausias žmogaus draugas, pagalbininkas. Rajono tarybos sprendimu viešoji biblioteka tapo savarankiška. Stengiamės skaičiuoti kiekvieną litą, saugoti knygas, turėti kuo daugiau skaitytojų.“

2003 m. spalį įvyko viešosios bibliotekos naujojo pastato atidarymas. Kryptinga, atkakli Z.Bliujienės veikla įgyvendinant modernios, patrauklios, lankytojų mėgstamos šiuolaikinės bibliotekos viziją sulaukė įvertinimo. Geriausio 2003 m. bibliotekininko vardas suteiktas Z.Bliujienei - už didžiulį indėlį atidarant naująją Varėnos rajono biblioteką ir užtikrinant vietos bendruomenės bibliotekinį aprūpinimą. „Valstiečių laikraščio“ žurnalisto Arūno Sprauniaus paklausta, už kokią veiklą buvo paskelbta geriausia Lietuvos bibliotekininke, Z.Bliujienė atsakė: „Stengiamės, dirbame, Varėnos biblioteka yra labai lankoma, organizuojame daug renginių. Man smagu, kai žmonės mato gyvus rašytojus, aktorius, išeina po renginių patenkinti.“ Paklausta, ar kompiuteriai ir internetas nenurungs knygų, Z.Bliujienė atsakė, kad „kompiuteris mums - pagalbininkas, o ne konkurentas“. Šiuo teiginiu patvirtino savo anksčiau išsakytas mintis: „Knyga visais laikais buvo ir bus geriausias žmogaus draugas, pagalbininkas.“

Z.Bliujienės asmeninio albumo nuotr.

2003 m. Z.Bliujienė buvo apdovanota kultūros premija ir Kultūros ir meno tarybos ženklu „Sidabrinė bitė“ už rašytinio žodžio saugojimą, knygose sukaupto kultūros palikimo puoselėjimą ir amžininkų kultūrinės veiklos ir idėjų skleidimą.

Z.Bliujienė dirbo tyliai, nesididžiuodama, savo nuopelnų neafišavo. Duodama interviu ar rašydama straipsnį į spaudą, ji ne apie save kalbėdavo, o apie skaitytojus ir bibliotekos problemas. Visada teigiamai atsiliepdavo apie savo darbuotojus. Paklausta, kokią bibliotekininkų komandą pavyko suburti, Z.Bliujienė atsakė: „Nėra namų be dūmų, bet dauguma mano kolegų - mąstantys ir savarankiški žmonės, kurių darbo tikrinti nereikia“ (Tarp knygų, 1992, Nr.12). Ji domėjosi savo darbuotojų savijauta, sveikata, netgi jų šeimos nariais. Kai rajoniniame laikraštyje „Varėnė“ 2002 m. buvo paskelbtas konkursas „Širdingiausia, širdingiausias“, buvo pasiūlyta ir Z.Bliujienės kandidatūra.

Direktorė nepamiršo bibliotekos. Nors ir nedažnai, bet užsuka į ją. Visuomet pasidomi bibliotekos naujienomis, pasiteirauja apie renginius, pasidomi mūsų, bibliotekos darbuotojų, gyvenimu, sveikata ir t.t. Neliko abejinga, kai biblioteka rinko nuotraukas Varėnos 150 metų sukakčiai. Tada ji atsiliepė į kreipimąsi ir atnešė nemažą pluoštą nuotraukų, atspindinčių bibliotekos ir Varėnos miesto gyvenimą.

Baigdama šį straipsnį noriu paminėti, kad bibliotekos kolektyvas tikrai nepamiršo savo ilgametės direktorės Z.Bliujienės ir jos indėlio į bibliotekos veiklos istoriją. Bibliotekoje saugomas aplankas, kuriame yra surinkti Z.Bliujienės spaudoje skelbti straipsniai ir straipsniai apie ją.

Laimutė CIBULSKIENĖ,
Varėnos viešosios bibliotekos
bibliografė